

UZAKTAN EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Doç. Dr. Meltem ACAR GÜVENDİR
Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Unutmamak gerekir ki, ölçme ve değerlendirme tüm eğitim programlarının çok temel önemli bir parçasıdır. Bunun farkında olarak yapılan ölçme ve değerlendirmeler hem öğrenci hem de öğretmen için faydalı sonuçlar getirecektir.

Eğitimin kalitesi ve eğitim sisteminin işleyip işlemediğinin kontrolü ölçme ve değerlendirme yoluyla yapılmaktadır. Durum tespitinin ortaya konulması ile sistemin işlerliği belirlenir ve elde edilen sonuca göre bir karara varılabilir. Dolayısıyla ölçme süreci takip edilmeden, durum ile ilgili bir karara varmak, değerlendirme yapmak, mümkün değildir. Bu noktada eğitim sistemlerinin istendik hedeflere ulaşip ulaşmadığını belirlemenin yollarından biri, öğrenci başarılarının kontrol edilmesidir.

Öğrenci başarısının kontrol edilebilmesi için sınıf içi testler ve geniş ölçekli testler kullanıldığı gibi uzaktan eğitim yoluyla da testler uygulanabilir. Uzaktan eğitim, bir mekândan kaynaklanan öğretimin bir veya birden fazla uzak mekânda bulunan öğrencilere çeşitli iletişim teknolojilerinin kullanılarak iletildiği bir eğitim sürecidir (Schunk, 2008). Bu süreçte, öğrencinin öğrenmeye istekli olması, verilen uzaktan eğitim hizmetinin de bir ölçüde yeterliliğinin göstergesidir. Bu noktada istenilen niteliklere ne ölçüde ulaşıldığının belirlenmesi, yapılacak

ölçme ve değerlendirme ile mümkündür. Uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme sürecinde öğretmen ve öğrenci farklı fiziksel mekânlarda yer alırlar. Bu yüzden kullanılan ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde öğrenciye sunulan çalışma materyalleri öğrencinin kendi başına öğrenmesini gerçekleştirebileceği türde olmak zorundadır. Bu etkinlikleri biçimlendirme yetiştirme amaçlı değerlendirme etkinlikleri kapsamında incelemekte fayda vardır.

Biçimlendirici/yetiştirici değerlendirmede, öğrencinin belirlenen hedeflere ulaşp ulaşmadığı uzun bir süreç içerisinde belirlenir. Bu aşamada birincil öncelik, öğrenciye not vermek değildir. Süreç içerisinde öğretmenin öğrenciye sunduğu geri bildirimlerin değeri büyüktür. Geri bildirimleri alan öğrencinin eksikliklerini görebilme ve bu eksiklikleri giderebilmek için zamanı vardır. Aynı şekilde öğretmenin de bu süreçte öğrenciye rehberlik ederek öğrencinin eksik kaldığı noktalarda müdahale etme şansı olacaktır. Bu noktada öğretmenin öğrenciye sunduğu geribildirim yanısıra akranlardan alınan geribildirimler de süreçte çok önemli bir yere sahiptir. Geri bildirimlerin yanında öz değerlendirme testleri ile öğrencinin yine eksik kaldığı noktaların tespiti yapılabilir. Bu süreçte öğretmen ve öğrenci, ayrıca öğrenciler arasındaki iletişimin değeri büyüktür (Morgan ve O'Reilly, 1999).

Biçimlendirici/yetiştirici değerlendirme sürecinde, öğretmenler tamamlayıcı olarak nitelendirilen ölçme yöntem ve araçlarından yararlanabilirler. Bu yöntem ve araçlar; Portfolyo, Performans değerlendirme, Dereceli puanlama anahtarı, Kontrol listesi, Anektod kaydı, Öz-akran-grup değerlendirme, Kavram haritası, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Yapılandırılmış grid olarak sıralanabilir.

Ölçme ve değerlendirme sürecinde kullanılan yöntemler olan portfolyo ve performans değerlendirmeye değinilecek olunursa, portfolyo, belli bir zaman dilimi

içerisinde tamamlanan farklı okul ödevlerinden oluşan performans serileridir. Görevler konu içerisinde oldukça farklıdır. Portfolyo, belli bir zaman diliminde doğal olarak oluşan becerileri içerir ve öğretmen-öğrenci işbirliği ve birlikteliğini yansıtır (Haladyna, 1997, 177-178). Portfolyo kullanımı tipik bir performans testi ile mümkün olmayacak uzun süreli projeleri destekler. Portfolyo öğrencinin çalışmalarını tekrar gözden geçirebilmeyi, yüksek kalitedeki çalışmaların nasıl göze çarpıcı hale getirilebileceğini gösterir. Gelecekteki çalışmalara da eldeki çalışmalar sayesinde yol gösterici olur (Haladyna, 1997). Portfolyonun avantajları; yararlı öğrenme sonuçlarının iyi bir eğitimle kontrol edilebilmesi, yeni öğrenme becerilerinin gelişiminde uyarıcı olması, öğrencinin gelişimini direk olarak gözlemleyebilme ve gelişimsel bir perspektif sağlaması, öğrenilenlerin bir dokümanı olması, öğrenci ve öğretmen arasındaki işbirliğini artırmasıdır. Portfolyonun avantajlarının yanı sıra bir takım sınırlılıkları da mevcuttur. Örneğin, bazı zamanlarda çalışmaların gerçekten öğrenci tarafından yapıp yapılmadığını anlayabilmek zordur. Dosyaları, puanlamak için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç vardır. Öğrenci kayıtları için bir depoya ihtiyaç duyulduğundan, bu durum her zaman için problem yaratır. Puanlamada objektifliğin sağlanması güçtür. Öğretmenler, portfolyonun içeriğine karar vermede zorluk yaşadığından portfolyo oluşturmada diğer tekniklere göre daha fazla zamana ihtiyaç duyarlar.

Diğer bir yöntem olan performans değerlendirme ise Airasian'a (1994) göre, öğrencilerin gerçek yaşam problemlerine akademik bilgilerini uygulayabilme ve bunu bir problem üzerinde gösterebilmeleri ile ilgilendir, öğrencilerin öğrendiklerini gerçek durumlarda göstermelerini sağlar. Kutlu, Doğan ve Karakaya'a (2008) göre, performans değerlendirme, öğrencilerin basit ve yalın alt düzey süreç becerilerini içeren görevleri değil, üst düzey zihinsel becerilerini geliştirmeyi hedefleyen daha karmaşık görevleri yerine getirmelerini ister. Bu aşamada performans değerlendirme süreç içine yayılmıştır ve zamana bağlı değildir. Bu süreç içerisinde üst düzey düşünme becerilerini geliştirici görevleri yerine getiren öğrenciden sürecin sonunda gözlenebilen bir performans veya somut bir ürün ortaya çıkarması istenir. Buradaki temel amaç, öğrencinin bu süreç içerisinde yaratıcı, problem çözme, karar verme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişebilmesidir. Performans değerlendirme, öğrencilere sunmuş olduğu performans görevleri aracılığıyla gerçek yaşamla bağlantılı olarak öğretimle öğrencinin günlük yaşantısını bütünleştirmektedir (McMillan, 2001). Öğretimle bütünselmiş; performans değerlendirme süreç içerisinde dağılmıştır ve yapılan değerlendirme sonuç değil, süreç

değerlendirmedir. Performans değerlendirme, süreç içerisinde öğrencinin aktif katılımını gerektirdiğinden bu esnada öğrenci pasif değildir ve verilen ödevler de öğrenci için ilgi çekicidir. Sonuç olarak, performans değerlendirmenin önemli bir avantajı da öğrencilere geniş bir öğrenme alanı sunmasıdır. Performans değerlendirme kaynakları tekrar tekrar kullanılabilir. Bu esnada öğretmenin performansın her bir bölümünü gözleyebilme ve değerlendirebilme imkânı olur. Ancak, performansın değerlendirilmesinde de örnekleme sırasında bazı sıkıntılar meydana gelmektedir; çünkü performans değerlendirme aşamasında öğrenci için uzun bir süre mevcuttur ve bu süre içerisinde öğrenci aynı duruma karşı farklı zamanlarda farklı şekillerde davranabilir. Bu esnada öğretmenin öğrencinin göstermiş olduğu bu farklı performans durumlarından uygun olanları seçmesi ve örnekleme oldukça zordur. Performans değerlendirme

sözlü takdimleri değerlendirmek için kullanılır. Dereceli puanlama anahtarlarının nerede ve ne zaman kullanılacağı düzeye veya konuya bağlı olmaktan çok değerlendirmenin amacına bağlıdır (Moskal, 2000). Dereceli puanlama anahtarı kullanarak, öğrenciler kendi çalışmalarını değerlendirebilirler, yapılan çalışmada nerede bir düzeltmeye ihtiyaç duyulduğunu kavrayabilirler ve onları yeniden gözden geçirip düzenleyebilirler (Goodrich, 1997).

Uzaktan eğitim yoluyla sürdürülen ölçme ve değerlendirmede zamana yayılmış olan değerlendirme sürecinde öğretmenin öğrencilerin öğrenmesini biçimlendirmek amacıyla kullanabileceği portfolyo ve performans değerlendirmeler objektifliği sağlamak adına standart bir şekilde dereceli puanlama anahtarlarıyla puanlanmalı ve bu süreç diğer tamamlayıcı ölçme araçlarıyla da desteklenmelidir.

sürecinde, geri bildirimlerin öğrencilere verilmesi aşamasında öğretmenin her öğrenci ile tek tek iletişimde bulunması gerekir. Bunun için de tabii ki geniş bir zaman dilimine ihtiyaç vardır (McMillan, 2001).

Oluşturulan portfolyoların ve performans değerlendirme sürecinin ve sonuçta ortaya çıkan ürünün her öğrenci için standart bir şekilde puanlanması gerekir. Bu noktada öğretmene kılavuz olacak değerlendirme aracı dereceli puanlama anahtarı olacaktır. Dereceli puanlama anahtarı, belli bir öğretim süreci sonunda beklenen öğrenci performansının belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirilmesidir. Popham'a (1997) göre, dereceli puanlama anahtarı, öğrencinin bir çalışmada (kompozisyon yazma, sözel gösteriler, bilimsel projeler gibi) yapılandığı cevapların niteliğini değerlendirmede kullanılan bir puanlama aracıdır. Dereceli puanlama anahtarları, grup aktivitelerini, genişletilmiş projeleri ve

Uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme sürecinde, biçimlendirici/yetiştirici değerlendirmenin yanı sıra düzey belirleyici değerlendirme de büyük önem taşımaktadır. Düzey belirleyici değerlendirme, öğrencinin belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı konusunda karar verme sürecidir. Bir anlamda öğrenciye değer biçilir. Bu yüzden bu değerlendirmedeki esas amaç, not vermektir. Bu süreçte kullanılan araçlar; Çoktan seçmeli testler, Açık uçlu maddeler, Doğru yanlış testleri, Sözlü sınavlar, Eşleştirmeli testler, Boşluk doldurmalı testler, Kısa cevaplı testlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde çevrim içi yapılan sınavlarda kullanılan bu testler, öğrencilere zaman açısından esneklik sağladığı gibi verilerin daha çabuk toplanmasını olanaklı kılar. Geleneksel öğretim ortamında yapılan sınavlara göre sonuçlar daha hızlı bir şekilde belirlenebildiği için maliyet azdır. Ayrıca öğretim elemanı açısından düşünüldüğünde soruların basımı, dağıtılması, sonuçların toplanması gibi süreçler öğretim elemanı tarafından yapılmadığından

bu anlamda öğretim elemanın yükü azalmış olacaktır. Buna karşın, uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme süreci, öğretmen ve öğrencinin fiziksel olarak farklı mekânlarda olmalarından dolayı örgün eğitime kıyasla birtakım sınırlılıklara da sahiptir (Puspitasari, 2010). Sınavlar, bilgisayar ve internet erişimi gerektiğinden bu durum her öğrenci tarafından karşılanamayabildiği gibi güvenli de olmayabilir, bu anlamda öğrencilerin kopya çekme olasılıkları ya da sınava bizzat kendilerinin girip girmediğinin kontrolü son derece zordur.

Uzaktan eğitim yoluyla yapılan ölçme ve değerlendirme sürecinde hem biçimlendirici/yetiştirici hem de düzey belirleyici değerlendirmenin birlikte kullanılması öğrencilerin üst düzey bilişsel süreç becerilerinin de değerlendirilmesini mümkün kıldığından, öğrencinin çok yönlü değerlendirilebilmesine imkân tanır. Bu süreçte

yapılan değerlendirmede çeşitlilik ve özgünlük hâkimdir. Öğretmenin verdiği dönütler sayesinde öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşim arttığı gibi, öğrencinin kendini değerlendirebilme olanağı doğar. Bu sayede öğrencinin öğrenme ortamına olan bağı güçlendirilebilir. Değerlendirme sürecinin tüm aşamaları kayıt altına alınacağından bu kaynaklar tekrar tekrar kullanılabilir (Jordan, 2013). Değerlendirme kimi durumlarda zamandan ve mekândan bağımsız yapılabilir. Teknolojinin sunduğu avantajlar, objektif puanlama yapabilmeyi mümkün kılar.

Sonuç itibarıyla unutmamak gerekir ki, ölçme ve değerlendirme tüm eğitim programlarının çok temel önemli bir parçasıdır. Bunun farkında olarak yapılan ölçme ve değerlendirmeler hem öğrenci hem de öğretmen için faydalı sonuçlar getirecektir.

Kaynaklar

- Airasian, P.W.(1994). Classroom assessment. New York: McGraw-Hill.
- Goodrich, H. (1997). Understanding rubric. Educational Leadership 54(4), 14- 17.
- Haladyna, M.T. (1997). Writing test items to evaluate higher order thinking. Viacom Company. USA
- Jordan S. (2013). E-assessment: Past, present and future. New Directions 9(1), 87-106.
- Kutlu, Ö., Doğan, D., Karakaya İ., (2008). Öğrenci başarısının belirlenmesi performans ve portfolyoya dayalı durum belirleme. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- McMillan, James, H. (2001). Classroom assessment: Principles and practice for effective instruction. Second Edition. A Pearson Education Company, USA.
- Morgan, C. ve Meg O'R. (1999). Assessing open and distance learners. London: Kogan Page.
- Moskal, B.M. (2000). Scoring rubrics: What and how? Practical Assessment, Research and Evaluation, 7(3), 1-5.
- Popham, J. W. (1997). What's wrong and what's right with rubrics. Educational Leadership. 55(2), 72-75.
- Puspitasari, K.A. (2010). Student assessment. Policy and Practice in Asian Distance Education (Ed: T. Belawati ve J. Baggaley). New Delhi: SAGE.
- Schunk, D. H. (2008). Learning theories: An Educational Perspective. Saddle River, New Jersey: Pearson Education.